

Esettanulmányos kutatás: a gazdasági és társadalmi szervezetek bevonása a közfoglalkoztatási programokba¹

(Kivonat)

A tanulmány alapjául szolgáló empirikus kvalitatív kutatás célja annak megismerése, hogy az egyes **gazdasági és társadalmi szervezetek** milyen módon tehetők érdekeltté a **társadalmi felzárkózás** elősegítésében, hogyan vonhatóak be a közfoglalkoztatási programok sikeres lebonyolításába, illetve a közfoglalkoztatottak átvételébe. Megállapításait és javaslatait a szerzők négy településen (Hajdúhadház, Múcsony, Pécs és Tarnabod) 2016 júniusa és decembere között végzett személyes és telefonos interjúk, valamint szakirodalmi elemzés eredményei alapján fogalmazták meg.

Elsőként a tanulmány a jogszabályok és a belső szabályozás dokumentumai alapján sorra veszi a közfoglalkoztatás szereplőit, programjait és eljárásait, a Belügyminisztérium statisztikái segítségével leírja a közfoglalkoztatás működését: elemzi a legnagyobb közfoglalkoztatók, és közfoglalkoztató-típusok által megvalósított foglalkoztatást, a közfoglalkoztatottak és a különböző program-típusok legfőbb jellemzőit.

Az empirikus tapasztalatok ismertetése előtt a tanulmány kiemelt figyelmet szentel a közfoglalkoztatás szociális, munkapiaci illetve területfejlesztési céljai közötti, elméleti ellentmondásoknak. Megállapítja, hogy a közfoglalkoztatók tanulmányban azonosított négy típusa (költségvetési szervek és állami vállalatok, önkormányzatok, önkormányzati intézmények és önkormányzati tulajdon kezelésével és fenntartásával megbízott gazdálkodó szervezetek, egyházak valamint a civil és közhasznú szervezetek) esetében eltérők a célkitűzések eredményes követésének az esélyei. A tanulmány az egyes közfoglalkoztatók esetében sorra veszi a szervezeti érdekekből és sajátosságokból következő, magatartásukat befolyásoló megfontolásokat, és említ néhányat azok közül a feltételek közül, amik a különböző magatartás-elemek megjelenését valószínűsítik (pl. településméret, élénk munkapiaci közelsége). Javaslatokat tesz a munkapiaci célok megvalósítását megghiúsító akadályok kiküszöbölésére.

¹ A kivonat, a Századvég Politikai Iskola Alapítvány, a BM által megrendelt, 2016-ben lefolytatott kutatásának eredményeit foglalja össze. A záró tanulmány a honlapon itt érhető el: http://kozfoglalkoztataskormany.hu/download/a/e8/d1000/NFM_TAN_20161215_Kozfoglalkoztatásban_resztvevo_szervezetek_leadott.pdf

A szerzők megállapítják, hogy az önkormányzati közfoglalkoztatás esetében – a közfeladatok ellátását szolgáló források hiánya miatt – a munkapiaci integráció esetlegessé válhat. Az önkormányzatok érdekeltiségének növelése érdekében szükséges felülvizsgálni az önkormányzati feladatfinanszírozási rendszert és az ezt kiszolgáló létszámgényt. Ugyancsak a reintegrációs célok eredményesebb követése érdekében ajánlják a start mintaprogramokkal szemben támasztott létszám követelmények felülvizsgálatát. Megállapítják, hogy az önkormányzatok által megvalósított programok típusuk és időtartamuk miatt nem minden esetben növelik az elvárható mértékben a foglalkoztathatóságot. A mezőgazdasági programok a tanulmány tanúsága szerint mind a foglalkoztathatóság növelése, mind a szociális segélyezés, mind pedig a közétkeztetés céljainak elérésében segíthetik a település vezetőket. Javasolják, hogy a programokat jól normázható, és szezonaritástól mentes tevékenységekre is terjesszék ki, hiszen ezzel a közfoglalkoztatottak – rendszertelen munkavégzésből adódó - kiszolgáltatottsága is csökkenthető.

A tereptanulmányok tapasztalatai alapján a települések 4 típusát azonosították a kutatás eredményeként. A települések egy részén túlzott a közfoglalkoztatotti létszám (150-200 fő), a szervezéssel járó feladatok meghaladják a rendelkezésre álló kapacitásokat és emiatt a közfoglalkoztatástól remélhető eredmények csekélyek. A második típusba azok a települések tartoznak, ahol az egyetlen nagyobb (5 főnél többet) foglalkoztató munkáltató az önkormányzat. A harmadik típusba sorolható települések egyrészt közeli, élénk munkaerőpiaci kereslettel, másrészt egy agilis, a közfoglalkoztatás tranzitáló feladatait magáénak tekintő önkormányzati vezetővel rendelkeznek. Ezeken a helyeken a közfoglalkoztatás azoknak válik a gyűjtőhelyévé, akik munkavégzésre csak korlátozottan alkalmasak. A negyedik típusba a kutatók azokat a településeket sorolják, ahol a közfoglalkoztatás bázisán, start program, szövetkezet és más munkaszervezetek létrehozásán keresztül egy falufejlesztési program körvonalazódik.

Az önkormányzati közfoglalkoztatáson kívüli, többi lehetséges típus közül a civil szervezetek által megvalósított közfoglalkoztatás vizsgálata csak korlátozottan volt lehetséges, hiszen ezek a szervezetek jelenleg csak kis létszámban vesznek részt a szervezésben. A bevonásukat nehezíti a szféra közfoglalkoztatástól eltérő szerveződési elve: *„A költségvetési szervektől és egyházaktól eltérően nincsen az egyes szervezetek felett álló központi vezetés, amely egységes álláspontot képviselne a kormányzattal való potenciális alkufolyamat során.”* A vizsgálat során a kutatókban kételyek fogalmazódtak meg azzal kapcsolatban, hogy a civil szervezetek motiváltak lennének a munkapiaci kivezetésben. A hangsúlyt ezek a szervezetek a lelki és pszichés mentorálásra helyezték. Szívesen

képeztek a maguk számára munkaerőt, de a továbbfoglalkoztatásról csak támogatás fejében gondolkodtak.

Foglalkoztatóként a felkeresett – kevés számú, reprezentatívnak aligha tekinthető – egyházi intézmények nem mutattak érdeklődést a közfoglalkoztatás iránt. Ennek egyik magyarázata az, hogy ebben a szférában a kisegítő jellegű, alacsony képzettséget igénylő tevékenységet önkéntes alapon végzik az egyházhoz tartozók. A szerzők megállapítása szerint az egyházak szerepe külföldi és a magyarországi kis helyi vallási közösségek mintájára a szemléletformálásban értékelődhet fel. *„A szingapúri maláj felzárkózásban és az egyes magyarországi helyi közösségek felzárkózásában is jelentős szerepet játszottak a vallási vezetők és közösségek által képviselt értékek (családtervezés, jövedelem beosztása, gyermekekkel foglalkozás, a lakókönyezet rendben tartása)”*

A vállalati szféra szervezeteit a kutatás a munkaerő-piaci kereslet egységeiként vizsgálta: megállapították, hogy a közfoglalkoztatottak elhelyezkedésének legnagyobb akadály az, hogy a munkáltatók igényeinek nem felelnek meg azok az álláskereső, akik a közfoglalkoztatásban érintettek: *„Jellemzően 8-12 órás műszakra keresnek munkaerőt, miközben a közfoglalkoztatottak (- több, a tanulmányban kifejtett ok miatt -) 4-6 órányi intenzív munkavégzésre alkalmasak és csak fokozatosan terhelhetők.”* Emiatt a kutatók a közfoglalkoztatottak rövidebb napi munkaidejű foglalkoztatását javasolják, úgy, hogy a program részét képezze a képzés, a munkahelyre szállítás, és szükség szerint az osztott műszakok megszervezése is.

A tanulmány utolsó része a közfoglalkoztatásban érintett különböző szereplők által azonosított kihívásokat és nehézségeket írja le. A szakirodalomból már ismerős megállapításokat (a szervezési, adminisztrációs nehézségek, program indításokkal összefüggő bizonytalanságok) a tanulmány számos empirikus tapasztalattal támasztja alá. Kritikaként megfogalmazható, hogy miközben a legtöbb szereplő magatartásának karakterisztikus jegyei kiolvashatók a leírtakból, a szociális, foglalkoztatási, illetve településfejlesztési szempontok érvényesítésének konkrét helyekre vonatkozó esélyeiről, a célok közötti elméleti ellentmondások gyakorlati ütközéséről, és a helyi (erő)viszonyokról keveset tudunk meg a tanulmányból. Tipikus, közfoglalkoztatással kapcsolatos helyi policykat közvetítenek a kutatók által felállított típusok, de a legtöbb esetben nem tudjuk meg, hogy ezeknek a típusoknak mik a helyi gazdasági-, szociális kontextusuk.

Készült a BM KVHÁT Statisztikai, Elemzési és Adatszolgáltatási Osztályán

Budapest, 2017.május